

SS52

AIHM KARARLARI IŞIĞINDA HAPİSHANELER VE GÖZALTI MERKEZLERİNDE ÇIPLAK ARAMA

Lina KARASU, Polat YAMANER, Ümit BİÇER

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, İstanbul, Türkiye

Amaç: AIHM'in 3. madde kapsamında çıplak arama kararları İstanbul Protokolü kapsamında değerlendirilerek hukuki uygulamalar ve çıplak aramaya ilişkin güncel insan hakları standartlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Gereç Ve Yöntem: AIHM'in 2018-2022 yılları arasında çıplak arama uygulamasını incelediği ve karara bağladığı dosyalar HUDOC veri tabanı üzerinden 3. madde incelemesinin yapıldığı kararlar ve ilgili yıl aralığı filtrelenerek, "strip search" anahtar kelimesi ile taranmıştır. Veriler Excel'de hazırlanan veri tabanına işlenmiş ve kararlar niceliksel ve niteliksel olarak analiz edilmiştir.

Bulgular: 2021 yılında, Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'te birçok madde ile birlikte "çıplak arama"; "insan onuruna saygı gösterecek şekilde yapılmalıdır" ibaresi tutanak tutulması gerektiği eklenerek "detaylı arama" olarak değiştirilmiştir. Söz konusu değişiklikle esas ve usul yönlerinden mahpusları korumaya, zorla çıplak arama uygulamasını kaldırmaya yönelik belirgin herhangi bir değişiklikte bulunulmamıştır.

TiHV'e 2010 ile 2019 yılları arasında başvuran toplam 241 kişi gözaltında çıplak arama/soyma uygulamasına maruz kaldığını belirtmiştir. Ayrıca bu kişilerden 28'i vücut boşluklarında arama yapıldığını belirtmişlerdir.

AIHM'in 2018-2022 yılları arasında çıplak arama uygulamasını değerlendirdiği 18 başvuru bulunduğu ve 14 dosyada 3. maddenin esas ya da usul yönünden ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu kararlarda, çıplak arama uygulamasının gerekliliği, adli tıp mekanizmalarının eksik şekilde işletilmesi ve başvuru sahiplerinin açısından fiziksel, cinsel ve zihinsel bütünlüklerine yapılan ağır müdahaleler hakkında tespitlere dikkat çekilmiştir.

Sonuç: Çıplak arama uygulamasına dair 3.madde ihlalleri kapsamında verilen kararlarda; çıplak aramanın gerekliliği hususunda son derece düşük bir takdir marjı bulunduğu görülmektedir. Kamu yetkilileri tarafından takdir edilecek bu gereklilik ile başvuru sahiplerinin fiziksel, cinsel ve zihinsel bütünlüklerine yapılan müdahalelerin dengelenmesi ve kişi yönünden söz konusu müdahalenin anlamı, çıplak aramanın işkence olarak nitelendirilmesinde rol oynamaktadır. Çıplak arama uygulaması hakkında tıbbi değerlendirme ve düzenlenen raporların somut olayın aydınlatması yönünden noktasında İstanbul Protokolü standartlarına uygun olması, verilen ihlal kararlarında önemli rol oynamaktadır.

Çalışma kapsamında, karara konu olaylar özelinde, delillerin ve raporların AIHM'in incelemesine ne yönde katkı sağladığı veya eksiklere sebep olduğu değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelime: Çıplak Arama, İstanbul Protokolü, İşkence, AIHM